

KANIN ABDESTE ETKİSİ

Fatih TURAY*

ÖZ

Kanın abdesti bozup bozmadığı meselesi, günlük hayatta abdestle ilgili en sık karşılaşılan fikhî ihtilaflardan biridir. Konunun tüm boyutlarıyla tartışıldığı kaynaklar durumundaki fıkıh kitaplarının kitâbü't-tahâre bölümleri ile hadis kaynaklarının ilgili kısımları, bizlere bu ihtilafın sebepleriyle ilgili zengin bir malzeme sunmaktadır. Bu makalede, vücudun herhangi bir yerinden çıkan kanın abdeste etkisi, mezheplerin hükme medar olan delilleri incelenmek suretiyle ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, Abdest, Kan.

ABSTRACT

The Effect of the Blood to Ablution

There are conflicts between fiqh schools about ablution which is one of the basic conditions of worship. One of the most important conflict point, it is concerned with blood effect in ablution. There are much information in fiqh and hadith books related to the conflict in this topic. In this article will be discussed considering of fiqh schools disputes, blood in any part of the body about the cancels of ablution.

Keywords: Fiqh, Ablution, Blood.

* Arş. Gör. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı İslam Hukuku Bilim Dalı.

Giriş

İslam'da başta namaz olmak üzere bazı ibadet ve amellerin yerine getirilmesinden önce yapılması gerekli hükmî temizlik olan abdestin farziyeti kitap,¹ sünnet² ve icma³ ile sabit olmuş; abdestin rükünleri, sünnetleri, âdâbı, gerektiği yerler ve abdesti bozan şeyler gibi meseleler fıkıh literatüründe incelenmiştir. Bu bağlamda fıkıh kitaplarının “kitâbü't-tahâre” bölümlerinde yer alan abdesti bozan şeylerle ilgili olarak fakihler; abdest, gusül ve teyemmümle ilgili hükümleri ihtiva eden ayetteki “..yahut sizden biriniz ayak yolundan gelmişse..”⁴ ifadesini esas alarak, vücudun doğal yollarından (sebileyne) idrar, dışkı, yel, mezi ve vedi çıkmasının abdesti bozduğunda ittifak etmişlerdir.⁵ Ancak, vücudun normal yollarının dışındaki bir yerinden çıkan kanın ve normal yollardan çıkması mutad olmayan istihâze kanının⁶ abdesti bozup bozmadığı hususunda İslam hukukçuları arasında ihtilaf vardır.⁷ Fıkıh mezhepler arasındaki belirgin ihtilaflardan birini teşkil eden “kanın abdesti bozup bozmayacağı” hususundaki tartışmanın temeli incelendiğinde; konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de doğrudan bir nassın bulunmadığı, bilinen mevcut ihtilafın kaynağı noktasında ise, fıkıh kitaplarının ilgili bölümlerinde farklı sıhhat derecelerindeki hadis rivayetlerinin delil olarak sunulduğu görülmektedir.⁸

1 Mâide 5/6.

2 “Abdesti bozulan kimsenin namazı, (yeniden) abdest almadıkça kabul edilmez” Buhârî, Vudu' 2; Müslim, Tahâre 2; Tirmizî, Tahâre 56; Beyhakî, Ebu Bekr Ahmed b.el-Huseyn, b. Ali, *es-Sünenü'l-Kebîr*, (thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî), Kahire, 2011, I, 353.

3 İbn Rüşd, Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed, *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktesid*, Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmiyye, 2010, s. 14; Zuhaylî, Vehbe, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletühu*, Dimaşk: Dâru'l-Fikr, 2012, I, 310.

4 Mâide 5/6; ayrıca Nisa, 4/43. (أو جاء أحد منكم من الغائط)

5 Meninin guslü gerektirdiği hususunda herhangi bir ihtilaf bulunmamakla birlikte, Şâfi mezhebine göre, meni doğrudan abdesti bozmamaktadır. Nevevî, Muhyiddin Ebu Zekerriyya Yahya b. Şeref, *el-Mecmu' şerhu'l-Mühezzeb*, thk. Âdil Ahmed vd. Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmiyye, 2002 II, 600, 601; Zuhaylî, *a.g.e.*, I, 361.

6 İstihâze, kadınlardan bir hastalık sebebiyle zuhur eden ve rahimden başka bir yerden gelip, cinsel organ yoluyla dışarı akan bir kandır. Kendisinden böyle bir kan gelen kadına “müstehâza” denilir. Erdoğan, Mehmet, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, (2. Baskı), İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005, s. 264. Yavuz, Yunus Vehbi, “Hayız” DİA, XVII, s. 53; Bilmen, Ömer Nasuhi, *Büyük İslam İlmihali*, Ankara: Kılıç Yay. 1996, s. 76.

7 Kâsânî, Alâü'd-din Ebî Bekr b. Mes'ûd, *Bedâiu's-sanâi' fi tertîbi's-şerâi'*, thk. Muhammed Muhammed Tâmir, Kahire: Dâru'l-hadis, 2005, I, 101, 102; İbn Rüşd, *a.g.e.* 37.

8 Konuyla ilgili olarak fıkıh kitaplarında delil getirilen hadisler haricinde bazı mevkuf ve maktu rivayetler için bkz. İbn Ebî Şeybe, Ebu Bekr Abdullah b. Muhammed, *el-*

İslam hukukçuları, çıktığı yerde kalmayıp akan kanın necis bir madde olduğu hususunda ittifak ettikleri⁹ halde; abdesti bozucu bir durum olup olmadığı noktasında ihtilaf etmişlerdir. Abdesti bozan şeylerle ilgili genel yaklaşımlarına bakıldığında, meseleyi teorik bir bütünlük içerisinde çözüme kavuşturmak isteyen Hanefî, Şâfiî ve Mâlikî mezhepleri üç farklı yaklaşım geliştirmişlerdir. Hanefiler vücuttan “çıkan şeye” itibar ederek, vücudun neresinden çıkarsa çıksın necis maddelerin abdesti bozduğunu savunmuşlardır.¹⁰ Şâfiîler; vücuttan çıkan şeyi değil, “çıkış yerini” esas almış ve vücudun sebîleyn dışındaki herhangi bir yerinden çıkan kan, kusmuk gibi necis maddeleri abdest bozucu bir durum olarak kabul etmemişlerdir.¹¹ Mâlikîler ise, vücuttan “çıkan şeyi, çıkış yerini ve çıktığı durumu” birlikte değerlendirerek, mutat olarak vücudun normal yollarından sağlık halinde çıkan şeylerin abdesti bozduğunu; bunun haricinde vücudun sebîleyn dışındaki bir yerinden çıkan kan, kusmuk gibi maddelerin ve normal yollardan çıkan istihâze kanı, idrarını tutamayan kimsenin idrarı gibi mutat olmayan necis maddelerin abdesti bozmadığını savunmuşlardır.¹² Hanefilerle benzer görüşü paylaşan Hanbelîler; kanamanın “çok” olduğu takdirde abdesti bozacağını savunurken, “az” miktardaki kanın ise abdesti bozmayacağı görüşündedirler.¹³ Zâhirîler; kanın abdesti bozacağına dair bir delil bulunmadığı gerekçesiyle kanın abdesti bozmadığını söylerler.¹⁴ Câferîler ise, imamlarından gelen rivayetler doğrultusunda vücudun herhangi bir yerinden çıkan kanın abdesti bozmadığını; istihâze kanının ise az olduğunda abdesti, çok olduğunda ise guslü gerektirdiğini savunmuşlardır.¹⁵

Kanamanın abdesti bozduğu yahut bozmadığı hususunda, genel olarak tartışmanın iki tarafı olduğu ve tarafların hadis rivayetlerini delil getirdikleri

Musannef, thk. Muhammed Avvâme, Beyrut: Dâru Kurtuba, 2006, I, 380-383; San'ânî, Ebu Bekr Abdürrezzak b. Hemmam, *el-Musannef*, thk. Habibu'r-Rahmân el-A'zamî, el-Mektebü'l-İslâmî, 1983, I, 147- 151; II, 338-343.

9 Kâsânî, *a.g.e.*, I, 217, 219; İbn Rüşd, *a.g.e.*, 76, 78, 79, vd; Zuhaylî, *a.g.e.*, I, 260; Yaşaroğlu, Kamil, “Kan”, *DİA*, XXIV, 289.

10 Kâsânî, *a.g.e.*, I, 101; Mergînânî, Burhanü'd-din Ebu'l-Hasen Ali b. Ebi Bekr el-Fergânî, *el-Hidâye*, Beyrut: Dâru'l-Erkam b. Ebi'l-Erkam, I, 17; İbn Rüşd, *a.g.e.*, I, 38.

11 Şâfiî, Ebu Abdullah Muhammed b. İdris, *el-Ümm*, thk. Ali Muhammed, Âdil Ahmed, Beyrut: Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî, I, 67; Nevevî, II, 599, 600, 671, vd; İbn Rüşd, *a.g.e.*, I, 38, 39.

12 İbn Rüşd, *a.g.e.*, I, 39; Sahnûn b. Said et-Tenûhî, *el-Müdevvenetü'l-Kübrâ*, Beyrut: Dâru Sâdir 1324/1906, I, 11, 18; Kâsânî, *a.g.e.*, I, 101, 102.

13 İbn Kudâme, Muvaffaku'd-din Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Muhammed, *el-Muğnî*, Beyrut: Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, 1972, I, 176.

14 İbn Hazm, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed b. Said, *el-Muballa*, thk. Zeydan Ebu'l-Mekârim Hasen, Kahire: Mektebetü'l-Cumhûriyyeti'l-Arabiyye, 1967, I, 348.

15 Tûsî, Ebu Cafer Muhammed b. el-Hasen, *el-Mebсут fi fikhi'l-İmâmîyye*, thk. Muhammed Takî el-Keşfi, Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, 1992, I, 26.

göz önünde bulundurulursa; konuyla ilgili hem kanın abdesti gerektirdiğine delâlet eden hadislerin, hem de kanın abdesti bozmadığına dair delil getirilen rivayetlerin mevcut olduğu görülür.¹⁶ Ancak dikkat edildiğinde kanın abdesti bozduğunu net bir şekilde ifade eden kavli-merfu hadislerin varlığı karşısında; kanın abdesti bozmayacağına dair delil getirilen hadisler, Hz. Peygamber'in bir uygulamasını ya da tahririni ifade eden merfu hadisler, ya da mevkuf ve maktu' rivayetler şeklindedir.¹⁷ Bu açıdan bakıldığında; Hanefilerle Hanbeliler, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kanın abdesti bozduğunu ifade eden kavli hadisleriyle amel ederek; kanın abdesti bozmadığına dair delil getirilen rivayetleri hem senet yönünden zayıf oldukları, hem de muhteva yönünden kanın abdesti bozmayacağına dair delâletlerinin yetersiz olduğu, sahih olsalar dahi ancak az miktardaki kanın abdesti bozmayacağına delalet edeceği şeklinde yorumlamışlardır.¹⁸ Şâfiî, Mâlikî ve Zâhirîler ise, isnat yönünden zayıf oldukları gerekçesiyle kanın abdesti bozduğuna dair delil getirilen hadislerle amel etmemiş ve sahih olsalar dahi hadislerde geçen وضوء lafzı ve türevlerinin abdestin ıstilahî anlamına değil, yalnızca kan bulunan uzvu yıkamaya yorumlanacağını belirterek; bu konuda şeriatın herhangi bir hüküm koymamış olmasının asıl olduğunu ve zikrettikleri diğer rivayetlerin de bu görüşlerini desteklediğini savunmuşlardır.¹⁹ Genellikle Sünnilerden farklı hadis kaynaklarını kullanan Caferîlerin ise; bu meselede merfu' bir hadise dayanmadıkları ve imamlardan kanamanın abdesti bozmadığına dair varit olan rivayetlerle istidlâl ettikleri görülmektedir.²⁰

1. Kanın Abdesti Bozduğunu Savunan Mezhepler

a) Hanefiler

Hanefilere göre, vücudun neresinden çıkarsa çıksın, çıktığı yerde kalmayıp etrafına yayılan ve akan kan abdesti bozar.²¹ Hanefiler, vücudun herhangi bir

16 Buhari, Vudu', 33; Ebû Dâvûd, Tahâret, 77; İbn Mâce, İkâmetü's-salat, 137; Muvatta', Tahâre, 84; Dârekutnî, Ali b. Ömer, *Sünenü'd-Dârekutnî*, Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2011, s. 127,128.

17 Bkz. İbn Mâce, İkâmetü's-salat, 137; Dârekutnî a.g.e., 127, 129, 131, 132; Beyhakî, I, 352, 353, 413; Buhari, Hayz, 8, Vudu',33; Müslim, Hayz, 62; Ebû Dâvûd, Tahâret, 77; Muvatta', Tahâre 51, vd.

18 Şeybânî, Ebu Abdullah Muhammed b. el-Hasen, *Kitâbü'l-Hucce alâ ehli'l-Medine*, thk. Mehdi Hasen el-Keylânî, (3. Baskı) Beyrut: Alemü'l-kütüb, 1983, I, 66-71; Serahsî, Şemsü'l-cimme Ebu Bekr, *Kitâbü'l-Mebcut*, (2. Baskı), Beyrut: Dâru'l-Marife, I, 75-77; Kâsânî, a.g.e. I, 103, 104; Merğînânî, a.g.e. I, 17, 18; İbn Kudâme, a.g.e. I, 176,177.

19 Nevevî, a.g.e. II, 671-676; Mâverdi, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habib, *el-Hâvi'l-Kebîr*, thk. Mahmud Matrâcî, Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2003, I, 244-248; Sahnûn, a.g.e. I, 11, 18, 19; İbn Hazm, a.g.e. I, 354, 355.

20 Tûsî, Ebu Cafer Muhammed b. el-Hasen, *el-İstibsâr*, Tahran: Dâru'l-kütübî'l-İslâmiyye, 1390/1970, I, 84, 85.

yerinden necis bir maddenin çıkmasının abdesti bozduğu hususunda öncelikle ilgili ayeti²² ve Hz. Peygamber'in (s.a.s.), "*Abdest, vücuttan çıkan şey sebebiyledir (gerekir), vücuda giren maddeler sebebiyle değildir.*"²³ hadisini delil getirerek, hadisteki âmm ifadenin vücudun bütün organlarından çıkan necis maddeleri kapsadığını ifade etmişler; böylece, abdesti bozduğu hususunda ittifak edilen idrar, dışkı, yel, mezi, vedi gibi maddelerin yanı sıra, ağız dolusu kusmuk, vücudun herhangi bir yerinden çıkan kan, istihâze kanı ve tükürüğe galip ya da tükürükle eşit oranda gelen kanın abdesti bozduğunu ifade etmişlerdir.²⁴

Hanefilere göre sebileyne yoluyla dışarı çıkan necis maddeler, çıkış yerinin ucunda belirlemekle abdesti bozarken, vücudun diğer yerlerinden çıkan kan ve irin gibi necisler sadece dışarıya çıkmakla değil, etrafına akmakla ve dağılmakla abdesti bozar. Buna göre, yaranın başından çıkan kan şayet etrafına yayılmayıp öylece kalıyorsa, -yaranın büyüklüğünü aşmış olsa bile- akmadığı sürece abdesti bozamaz.²⁵ Hanefilerin bu konudaki gerekçesi şöyledir: Sebileynden çıkan necisler pisliğin içeriden dışarıya intikal etmesiyle, kendi mahallinden ayrılmış olacağından abdest bozulur. Ancak vücudun diğer kısımlarından dışarıya çıkan kan vb. necis maddeler, çıktığı yerde kalıp etrafına dağılmadıkça mahallinden ayrılmış olmayacağından abdesti bozamaz. Zira normalde deri ile örtülmüş olan kan ve irin gibi maddeler, yalnızca derinin dışına çıkmakla mahallinden ayrılmış sayılmaz. Ancak derinin dışına çıktıktan sonra etrafına taşar ve dağılırsa, mahallinden ayrılmış olur. Bu bağlamda Hanefilere göre vücudun herhangi bir yerinden çıkan kan; abdest veya gusulde temizlenmesi gereken -burnun içindeki sert kemik kısım gibi abdestte temizlenmesi mendup olan yerler dahil- bir yere taşıdığı takdirde abdesti bozar.²⁶

21 Şeybânî, *a.g.e.* I, 66; Serahsî, *a.g.e.* I, 76, 77; Kâsânî, *a.g.e.* I, 101; Merğînânî, *a.g.e.* I, 17. Ayrıca bkz. Zuhaylî, *a.g.e.* I, 362; Şener, Abdülkadir, "*Abdest*", DİA, I, 70. Serahsî'nin belirttiğine göre, sahabeden Hz. Ali ve Abdullah b. Mes'ud (r.a.) kanın abdesti bozduğu görüşünde iken; Ebu Hüreyre ve İbn Abbas (r.a.) Şâfiilerle aynı görüştedir. Serahsî, *a.g.e.* I, 76. Kâsânî ise; sahabeden Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, İbn Mes'ud, İbn Abbas, İbn Ömer, Sevban, Ebu'd-Derda, Zeyd b. Sâbit ve Ebu Musâ el-Eş'arî'den oluşan on kişilik grubun Hanefilerle aynı görüşte olduklarının rivayet edildiğini zikretmektedir. Kâsânî, *a.g.e.* I, 104.

22 Mâide, 5/6.

23 Dârekutnî *a.g.e.*, 127; Beyhakî, I, 352, 353.

24 Kâsânî, *a.g.e.* I, 101-103, vd; Merğînânî, *a.g.e.* I, 17, 18. Ayrıca bkz. Ebû Muhammed Mahmud b. Ahmed el-Aynî, *El-Binâye fi Şerhi'l-Hidâye*, (2. Baskı), Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1990, I, 194-196, vd; Şürünlülâli, Hasen b. Ammar, *Merâki'l-Felâh şerhu Metni Nuri'l-îzâh*, thk. Abdüsslem b. Abdülhâdi Şennâr, Dâru İbn Abdilhâdî, s. 73-75. Mehmet Zihni Efendi, *Büyük İslam İlmihali Nîmet-i İslam*, İstanbul: İslam Mecmuası Yayınları, 1986, 72, 73.

25 Serahsî, *a.g.e.* I, 76, 77; Kâsânî, *a.g.e.* I, 105, 107.

26 Serahsî, *a.g.e.* I, 76, 77; Kâsânî, *a.g.e.* I, 105, 107; Merğînânî, *a.g.e.* I, 17, 18; Şürünlü-

Hanefiler kanın abdesti gerektirdiğine dair bu görüşlerini; yukarıda zikrettiğimiz hadisin yanısıra Hz. Peygamber'in (s.a.s.) şu hadislerine de dayandırmaktadırlar:

Temîmü'd-Dârî'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: *"Her akan kandan dolayı abdest almak gerekir."*²⁷

Hız. Aişe'den (r.a.) rivayet edildiğine göre; Resûlullah (s.a.s.): *"Kim namaz kılarırken kusar, yahut burnu kanarsa namazdan ayrılıp abdest alsın; şayet konuşmamışsa namazını kaldığı yerden tamamlasın."*²⁸ buyurmuştur.

Selman'dan (r.a.) rivayet edildiğine göre, o şöyle demiştir: "Nebi (s.a.s.), burnumdan kan akarken beni gördü de, şöyle buyurdu: *'Bunun için abdestini yenile.'*²⁹

Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayet edildiğine göre; Hz. Peygamber (s.a.s.) *"Bir iki damla kandan dolayı –şayet akıyorsa- abdest gerekmez."*³⁰ buyurmuştur.

Hanefilerin görüşlerini temellendirmek bakımından zikrettiğimiz hadisler büyük bir önemi haiz olmakla birlikte,³¹ mezhepler arasındaki ihtilafın anlaşılması ve giderilmesi noktasında Hz. Aişe'den nakledilen bir hadis –kanaatimizce- ayrı bir ehemmiyet arz etmektedir: Fâtûmâ bt. Ebî Hubeyş, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) gelerek, "Ey Allah'ın Elçisi! Ben istihâze kanaması gören

lâli, a.g.e. 74. Hanefilere göre abdesti bozan diğer bir unsur olan ağız dolusu –ağızı kapatmayı külfet haline getirecek miktardaki- kusmuk konusunda da aynı gerekçe söz konusudur. Zira ağız dolusu olmayan bir kusmuk, geri çevrilebilir nitelikte olup, ağzın dışına kendiliğinden çıkmadığından, mahallinden ayrılması söz konusu değildir. Buna binaen ağız dolusu olmayan kusmuk Hanefilere göre abdesti bozamaz. Serahsî, a.g.e. I, 74, 75; Kâsânî, a.g.e. I, 107, 108; Mergînânî, a.g.e. I, 17, 18. Ağız dolusu kusmuğun abdesti bozacağına dair Hanefî ve Hanbelîler tarafından delil getirilen hadisler için bkz. Tirmizi, Tahâret, 64; İbn Mâce, İkâmetü's-salat, 137; Dârekutnî, a.g.e., 129, 130, 131;

27 Dârekutnî a.g.e. , 132; Zeyla'î, Cemalüddin Ebu Muhammed Abdullah b. Yusuf, *Nasbu'r-râye*, (2. Baskı), el-Mektebetü's-Saidiyye, 1973, I, 37. Ayrıca bkz. Muhammed Abdullah b. Müslim el-Behlevî, *Edilletü'l-Hanefiyye mine'l-Ebâdisi'n-Nebeviyye ale'l-Mesâili'l-Fikhiyye*, thk. Muhammed Rahmetullah en-Nedvî, Dimaşk: Dâru'l-Kalem, 2007, s. 37, 38.

28 Zeyla'î, I, 38; benzer lafızlarla İbn Mâce, İkâmetü's-salat, 137; Dârekutnî, a.g.e., 129; Beyhakî, I, 413; Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Neylü'l-evtâr*, Mektebetü Mustafa el-Halebi, I, 222.

29 Dârekutnî, a.g.e., 131.

30 Zeyla'î, I, 44; benzer lafızlarla Dârekutnî, a.g.e., 132.

31 Serahsî, a.g.e. I, 76, 77; Kâsânî, a.g.e. I, 103, 104; Mergînânî, a.g.e. I, 17; Şeybânî, a.g.e. I, 67, 68, 69.

bir kadının, bir türlü temizlenemiyorum, namazı bırakayım mı?" diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.s.), "*Hayır, bu bir damardan gelen kandır. Hayız kanı değildir. Adet zamanının geldiğinde namazı terk et. (Adetin kadar bir süre) geçince kanı temizle ve namaz kıl*" buyurdu.³² Hadisin Buhârî ve Müslim dışındaki kaynaklarda geçen rivayetlerinde "...kanı temizle, abdest al ve namaz kıl..."³³ ayrıca "...guslet ve her namaz için abdest al..."³⁴ kayıtları zikredilmektedir."

Hanefiler bu hadis doğrultusunda müstehâza kadının her namaz vakti için³⁵ abdest alması gerektiği görüşündedirler. Bunun yanı sıra Hanefilere göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) müstehâza kadına abdesti emrederken illeti tenbih (ima) yoluyla göstermiş olmaktadır ki, bu da istihâze kanının, cinsel organ yoluyla dışarı çıkan, ancak ayrı bir damardan gelen kan olması vasfıdır. Dolayısıyla bu vasf (bir damar kanı olması vasfı), sebileynden çıkan bir necis olma vasfından daha umumîdir ve Hz. Peygamber, buna binaen abdesti emretmiştir. Bu durumda hadis, Hanefilere göre, yalnızca istihâze kanının sebileyne yoluyla dışarı çıkması sebebiyle abdestin vücubuna değil, kanın herhangi bir damardan gelip vücuttan dışarı çıkıyor olması sebebiyle abdestin vücubuna delil olmaktadır.³⁶

b) Hanbelîler

Meşhur Hanbelî fakihi Muvaffakuddin İbn Kudâme'nin belirttiğine göre, vücuttan sebileyne haricinde çıkan maddeler temiz ve necis olmak üzere iki kısımda değerlendirilir. Buna göre, vücuttan çıkan temiz maddeler (ter, göz yaşı, vs.) abdesti bozmazken, necis olanlar (kan, kusmuk, vs.) abdesti bozar.³⁷ Esasen Hanbelîler, kanın abdesti bozması hususunda Hanefilerle benzer görüşü paylaşmakla birlikte, onlardan farklı olarak kanamanın -kişinin

32 Buhari, Hayz, 8; Müslim, Hayz, 62; Tirmizî, Tahâret, 93; Muvatta', Tahâret, 104. عن عائشة قالت: قالت: يا رسول الله إني امرأة أستحاض فلا أطهر أفأدع الصلاة؟ فقال: "لا إنما ذلك عرق وليس بالحیضة فإذا أقبلت الحیضة فدعي الصلاة وإذا أدبرت فاغسلي عنك الدم وصلي"

33 Nesâî, Hayz, 6; Ebû Dâvûd, Tahâret, 115; Beyhakî, I, 351. (...فاغسلي عنك الدم وتوضني وصلي...)

34 İbn Mâce, Tahâret, 115. (...ثم اغتسلي وتوضني لكل صلاة...)

35 Hanefiler, söz konusu hadisi bazı rivayetlerle (Tirmizî, Salât, 1) desteklemek suretiyle hadiste esasen kastedilenin namazın kendisi değil, vakti olduğunu dolayısıyla müstehâza kadının her namaz için değil, her namaz vakti için abdest alması gerektiği ifade etmişlerdir. Serahsî, a.g.e. I, 84.

36 Kâsânî, a.g.e. I, 103; Aliyyü'l-Kârî, Nuruddîn Ebu'l-Hasen, *Fethu Bâbi'l-Înâye*, Beyrut: Dâru'l-Erkam, I, 62.

37 İbn Kudâme, a.g.e. I, 175.

cüssesiyle de orantılı olarak- fazla olmasıyla abdestin bozulacağı görüşünü savunmuşlardır.³⁸

İbn Kudâme, kanın abdesti gerektiren bir durum olması hususunda, Hanefilerin delil olarak kullandığı Hz. Aişe'den (r.a.) rivayet edilen hadisin³⁹ sıhhatinin bilinmediğini ifade ederek, “*Bir iki damla kandan dolayı –şayet akılmıyorsa- abdest gerekmez*”⁴⁰ hadisini delil getirmektedir. Öte yandan İbn Kudâme, kusmuğun da kan gibi “çok” olduğu takdirde abdesti bozacağını ifade etmekte ve konuyla ilgili bazı hadisleri⁴¹ zikrederek; sahabe asrında buna muhalif kimseyi bilmediklerini, böylece icma meydana geldiğini ifade etmektedir.⁴² Diğer bir Hanbelî fakihî olan Ebu'l-Ferec İbn Kudâme ise, Hanefilerin de kanın abdesti bozduğuna dair delil getirdiği Fâtma bt. Ebî Hubeyş hadisini delil getirerek bu hadiste Hz. Peygamber'in (s.a.s), istihâze kanı için abdesti emrederken, bu kanın bir damar kanı olması vasfını illet olarak zikrettiğini ifade etmektedir.⁴³

Muvaffakuddîn İbn Kudâme'nin kanın “fazla, fahiş, çok” olması durumunda abdesti bozacağı, az miktarda olduğunda ise bozmayacağına dair delil olarak zikrettiği rivayetlerin bir kısmı şöyledir: İbn Ömer (r.a.), bir sivilceyi sıkması üzerine kan çıkmış, fakat abdest almamıştır.⁴⁴ Yine İbn Ebî Evfâ, kan tükürmüş, fakat namazına devam etmiştir.⁴⁵ Öte yandan Ebû Abdullah'a abdesti bozan fahiş miktarın ne olduğu sorulmuş, o da “*Kalbine fazla gelendir (fazla olduğunu hissettiğindir)*” diye cevap vermiş, İbn Abbas'ın da (r.a.) aynı cevabı verdiğini zikretmiştir.⁴⁶ Buna göre Hanbelîlerin görüşü açısından; kan, az miktarda olduğunda abdesti bozmamakta, ancak subjektif bir çokluk vasfına ulaştığında ise bozmaktadır.⁴⁷

38 İbn Kudâme, *a.g.e.* I, 175,177; Zuhaylî, *a.g.e.* I, 362.

39 “*Kim namaz kılariken kusar, yahut burnu kanarsa namazdan ayrılıp abdest alsın; şayet konuşmamışsa namazını kaldığı yerden tamamlasın.*” Zeyla'î, I, 38; benzer lafızlarla İbn Mâce, İkâmetü's-salat, 137; Dârekutnî, *a.g.e.*, 129; Beyhakî, I, 413; Şevkânî, I, 222.

40 Benzer lafızlarla Dârekutnî, *a.g.e.*, 132.

41 Tirmizi, Tahâret, 64; Beyhakî, I, 414.

42 İbn Kudâme, *a.g.e.* I, 176.

43 İbn Kudâme el-Makdisî, Şemsüddin Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ebu Ömer Muhammed b. Ahmed, *eş-Şerhu'l-Kebîr*, (el-Muğnî ile birlikte), Beyrut: Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, 1972, I, 178.

44 Buhârî, Vudu', 33.

45 Buhârî, Vudu', 33.

46 İbn Kudâme, *a.g.e.* I, 176, 177.

47 İbn Kudâme, *a.g.e.* I, 175-178.

2. Kanın Abdesti Bozmadığını Savunan Mezhepler

a) Şâfiîler

Vücudun necis çıkan normal yollarının dışındaki bir yerinden çıkan kan, Şâfiîlere göre abdesti bozmamaktadır.⁴⁸ Şâfiîler abdesti bozan şeylerle ilgili olarak öncelikle abdest ayetindeki "...yahut sizden biriniz ayak yolundan gelmişse,..."⁴⁹ ifadesini ve Hz. Peygamber'in "Abdest ancak, ses ve koku (yel) sebebiyle gerekir."⁵⁰ hadisini esas alarak; vücuttan sebîleyn yoluyla dışkı, idrar, yel, kan, irin, taş, kurt, mezi, vedi vs. çıkmasının abdesti bozduğunu, vücudun sebîleyn dışındaki bir yerinden kan, irin, kusmuk gibi maddelerin çıkmasının ise abdesti bozmadığını savunmuşlardır.⁵¹ Dolayısıyla Şâfiîlere göre, sebîleyn yoluyla dışarı çıkan maddeler, -ister mutat olarak çıkan şeylerden, isterse nadiren çıkan şeylerden olsun- abdesti bozmaktadır. Nitekim İmam Şâfiî, arkadan yel çıkmasının herhangi bir şeyi necis kılmadığı halde, abdesti bozduğunu belirterek, abdestin bozulması hususunda vücuttan çıkan şeye değil, vücuttan çıktığı yere itibar edilmesi gerektiğini ifade etmektedir.⁵² Buna göre, vücudun sebîleyn haricindeki herhangi bir yerinden çıkan ter, göz yaşı, tükürük gibi temiz şeylerin yanı sıra, kan, kusmuk, irin gibi necis maddeler de Şâfiîlere göre abdesti bozmamaktadır.⁵³

Nevevî, kanın abdesti bozduğuna dair şeriatın bir hüküm vaz' etmemiş olmasının bu meselede esas olduğunu belirtmekle birlikte,⁵⁴ Şâfiîler görüşlerini desteklemek üzere ayrıca şu hadislerle istidlâl etmişlerdir:

Câbir'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, o şöyle anlatmaktadır: "*Resûlullah (s.a.s) ile beraber savaşa çıkmıştık (Zâtü'r-rika' gazvesi). Müminlerden birisi, müşriklerden birinin hanımını yaralamıştı. O müşrik de Muhammed'in (s.a.s) ashabından birinin kanı dökülünceye kadar işin peşini bırakmayacağına yemin etti ve Nebi'nin (s.a.s.) izini takip etmeye koyuldu. Hz. Peygamber (s.a.s.) bir yerde konaklamıştı. "Bize kim bekçilik yapacak?" diye sordu. Bunun üzerine muhacirlerden ve ensardan birer kişi bu görevi üstlendi.*

48 Şâfiî, a.g.e. I, 67; Mâverdî, a.g.e. I, 244; Nevevî, a.g.e. II, 671.

49 Mâide, 5/6.

50 Tirmizî, Tahâret, 56.

51 Nevevî, a.g.e. II, 599-604.

52 Şâfiî, a.g.e. I, 67; Nevevî, a.g.e. II, 599-608, 671, vd.

53 Mâverdî, a.g.e. I, 244; Nevevî, a.g.e. II, 671. Nevevî, sahâbeden İbn Ömer, İbn Abbas, Ebû Hüreyre ve Hz. Aişe'nin (r.a.) kanın abdesti bozmadığı görüşünde olduğunu ifade etmektedir. Nevevî, a.g.e. II, 671. Mâverdî ise yalnızca İbn Ömer, İbn Abbas'ın (r.a.) isimlerini zikretmektedir. Mâverdî, a.g.e. I, 244, 245.

54 Nevevî, a.g.e. II, 674, 675.

Hz. Peygamber, onlara "geçidin ağzında bekleyin" dedi. Bu iki adam vadinin girişine geldiklerinde muhacirlerden olanı yatıp uyudu. Ensardan olanı da namaza durdu. O müşrik gelip de, onun müminlerin nöbetçisi olduğunu anlayınca, ona bir ok attı. Ok isabet etti, fakat o, bu oku çıkardı. Aynı şekilde üç ok daha attı. Sahabî namazına devam etti, ardından arkadaşını uyandırdı. Müşrik, kendisini fark ettiklerini anlayınca kaçtı. Muhacir, ensârînin kanlar içindeki halini görünce, "Sübhânellâh, sübhânellâh! İlk oku atınca, neden beni uyandırmadın?" dedi. Ensârî, "Öyle bir sûre okuyordum ki, onu kesmek istemedim" diye cevap verdi."⁵⁵

Enes'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, *Hz. Peygamber (s.a.s.), hacamat yaptırmış, abdest almadan yalnızca hacamat yaptırdığı yeri yıkayarak namaz kılmıştır.*⁵⁶

Şâfiilere göre, Câbir'den (r.a.) rivayet edilen hadisten şu sonuç çıkmaktadır: Sahâbîden çok miktarda kan çıkmasına rağmen, sahabî namazına devam etmiştir; şayet kan abdesti bozsaydı, sahâbî, ondan sonraki rüku ve secdesine devam etmez, namazını tamamlamazdı. Ayrıca, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bunu öğrenmiş fakat reddetmemiş olması⁵⁷, Şâfiiler tarafından sahabînin elbisesine kanın bulaşmadığına -müsamaha gösterilen az miktarda olması müstesna- hamledilmiştir.⁵⁸

Şâfiiler ayrıca, az kanın abdesti gerektirmediğine dair sahabeden rivayet edilen haberlerle de⁵⁹ istidlâl etmişler ve azı abdesti bozmayan şeyin çoğunun da bozmayacağını savunmuşlardır. Ancak, Şâfiî'nin abdesti bozmaması hususunda çok kanı, az kana kıyas ettiğini söyleyen Nevevî; abdestin bozulması hususundaki illetin ma'kulü'l-mânâ olmamasından (konunun teabbüdî olmasından) hareketle bu meselede kıyas yapılamayacağını ifade etmiştir. Ayrıca, Hanefilerin zikrettiği hadislerin hepsinin sıhhat açısından problemliliğini ifade ederek, şayet bu hadisler sahih bile olsa, kanamanın abdesti gerektireceğine

55 Ebû Dâvûd, Tahâret, 78, benzer lafızlarla Buhari, Vudu', 33; Beyhakî, I, 407,408; Nevevî, *a.g.e.* II, 674.

56 Dârekutnî, *a.g.e.*, 127; Beyhakî, I, 411; Şevkânî, I, 224. Nevevî'nin belirttiğine göre, hadis imamları bu hadisin zayıf olduğunu söylemişlerdir. Nevevî, *a.g.e.* II, 671, 674.

57 Gerek Nevevî'nin zikrettiği hadis metninde gerekse Ebû Dâvûd, Buhârî ve Beyhakî'de geçen metinlerde Hz. Peygamber'in olayı öğrendiğine dair açık bir kayıt geçmemektedir.

58 Nevevî, *a.g.e.* II, 674. Şâfiilere göre necis olan kanın affedilir miktarda olması için, kişinin kendi yarasından çıkması, kendi fil ve kasdıyla çıkması ve "normal yerinden çok yere taşmaması" şartı söz konusudur. Bkz. El-Hîn, Mustafa vd., *Büyük Şafiî İlmihali*, (terc. Fehremez Sercan), İstanbul: Gonca Yayınevi, 2005, s. 36.

59 Buhârî, Vudu', 33; Beyhakî, I, 411.

değil, bu durumda abdestin müstehap oluşuna yahut, hadislerdeki **وَضُوءٌ** lafzı ve türevlerinin –sözlük anlamı esas alınarak- abdest almaya değil, çıkan kanı yıkamaya yorumlanacağını ifade etmiştir.⁶⁰

Şâfilere göre abdesti bozan şeyler hususunda çıkan şeye değil çıktığı yere itibar edileceğinden istihâze kanı da, abdesti bozmaktadır. Şâfililer bu hususta -yukarıda zikrettiğimiz- Hanefilerin de delil olarak kullandıkları Hz. Aişe'nin rivayet ettiği müstehâza kadın (Fâtıma bt. Ebî Hubeş) hakkındaki hadisi delil getirmektedirler.⁶¹ Ancak Nevevî'ye göre bu hadis, abdesti emreden ziyade kısmı haricinde Buhârî ve Müslim'de meşhur olmakla birlikte, Hanefilerin delil getirdiği şekliyle zayıf bir hadistir. Öte yandan şayet hadisin tamamı sahih olsa bile, yalnızca istihâze kanının hayız kanı olmadığına ve hades mahallinden çıkmasından dolayı abdesti gerektirdiğine delil olabileceğini; çıkış yerini dikkate almaksızın, “kan”dan dolayı abdestin vucubuna delil olmayacağını ifade etmektedir. Dolayısıyla Hanefilerin bu hadisteki istihâze kanının hayız kanından farklı bir kan olduğu vurgusundan yola çıkarak, vücuttan çıkan her kanın abdesti gerektireceğini savunmaları ona göre garip bir durum olmaktadır.⁶²

b) Mâlikîler

Mâlikîler, abdesti bozan şeyler konusunda, hem vücuttan çıkan şeye, hem vücuttan çıktığı yere hem de çıktığı duruma itibar ederek; vücuttan idrar ve dışkı çıkan normal yollardan, sağlık halinde (özür durumu olmaksızın) idrar, dışkı, yel, mezi ve vedi çıkmasının abdesti bozduğu, bunların dışında vücuttan çıkması mutad olmayan kan, irin gibi maddelerin ise (istihâze kanı, idrarını tutamayan kimsenin idrarı gibi özür durumlarında vücudun normal yollarından çıkan necis maddeler dahil) abdesti bozmadığı görüşündedirler.⁶³ Mâlikîler bu hususta öncelikle ilgili ayeti⁶⁴ ve abdesti bozduğu hususunda alimlerin ittifak ettiği hususları esas almak suretiyle, kanın abdesti bozmadığını savunmuşlardır.⁶⁵

İbn Rüşd el-Hafid'in belirttiğine göre, Hanefî ve Şâfililer, hadesten taharet emri hususunda, hangi şeylerin hades olacağı ile ilgili, has lafızla umum mana murad edildiği noktasında ittifak etmişler, ancak umumi mananın mahiyeti noktasında ihtilafa düşmüşlerdir. Şöyle ki; Hanefîler abdest emriyle ilgili

60 Nevevî, *a.g.e.* II, 674- 676.

61 Nevevî, *a.g.e.* III, 556-562.

62 Nevevî, *a.g.e.* II, 672, 675.

63 İbn Rüşd, *a.g.e.* , 39.

64 Mâide, 5/6.

65 İbn Rüşd, *a.g.e.*, 39.

olarak, has lafızla umum mana kastedildiğini edildiğini ileri sürerek vücuttan çıkan necis maddeleri cins olarak esas almışlar ve vücuttan çıkan her necisten dolayı abdest gerektiğini savunmuşlardır. Şâfililer ise, yine has lafızla umum mana kastedildiğini savunarak abdest emri hususunda vücuttan çıkan necis maddelerin çıktığı yerin esas alınacağını savunmuşlardır. Mâlikîler ise has lafızları hususiyeti üzere bırakmış ve sadece ilgili ayette belirtilen şeylerle abdestin bozulacağını ileri sürerek, söz konusu delilin abdesti gerektirdiği hususunda ittifak edilen şeyler dışında bir şeyi kapsamayacağını savunmuşlardır.⁶⁶

İbn Rüşd, istihâze kanı hususunda Hz. Aişe'nin rivayet ettiği hadisin⁶⁷ sıhhati hususunda ittifak edildiğini, ancak müstehâza kadının her namaz için abdest alması gerektiğiyle ilgili ziyade kısmın sıhhatinde ihtilaf olduğunu belirterek, müstehâza kadına yalnızca kanı yıkamanın emredildiğini abdest almasının ise müstahab olduğunu ifade etmektedir.⁶⁸

Kanın abdesti bozmaması görüşüyle ilgili olarak Mâlikîlerin merfu bir hadise dayanmadıkları, bazı mevkuf ve maktu' rivayetlerle ayrıca istidlâl ettikleri görülmektedir.⁶⁹ Bu hususta, Hz. Ömer'in (r.a.) yarasından kanlar aktığı halde namazına devam etmesi,⁷⁰ yine Said b. Müseyyeb'in burnu kanadığı halde abdest almaksızın namaz kılması⁷¹ şeklindeki rivayetler örnek olarak zikredilebilir. Öte yandan, kanın abdesti gerektireceğine dair Hanefîlerin görüşünü destekleyen bazı mevkuf ve maktu' rivayetlerin İmam Mâlik'in Muvatta'ında yer almasına⁷² Hanefîlerden Muhammed b. Hasen eş-Şeybânî tarafından dikkat çekilmiş ve Mâlikîler kendi rivayet ettikleri haberlerle amel etmedikleri için eleştirilmiştir.⁷³

c) Zâhirîler

Kanın abdesti bozmadığını savunan Zâhirîlerin, meseleye farklı bir bakış yaptıkları görülmektedir. Mezhebin kıyası reddeden usul yaklaşımıyla tanınan ünlü siması İbn Hazm, el-Muhallâ adlı eserinde kanın abdesti bozacağına dair ne Kur'an'da, ne sünnette, ne de icma'dan bir delilin bulunmadığını, Hanefîlerin delil getirdiği hadislerin ise sahih olmadığını ifade etmektedir.⁷⁴ Öte

66 İbn Rüşd, *a.g.e.*, 38, 39.

67 Buhari, Hayz, 8; Müslim, Hayz, 62; Tirmizî, Tahâret, 93; Muvatta', Tahâret, 104.

68 İbn Rüşd, *a.g.e.*, 61, 62; Sahnûn, *a.g.e.* I, 11.

69 Sahnûn, *a.g.e.* I, 18,19.

70 Muvatta', Tahâre 51; ayrıca bkz. İbn Rüşd, *a.g.e.*, 40.

71 Muvatta', Tahâre 49.

72 Muvatta', Tahâre, 46, 47, 48.

73 Şeybânî, I, 66-68.

74 İbn Hazm, *a.g.e.* I, 348-356.

yandan İbn Hazm, sahabe ve tâbînden kanın abdest bozduğu görüşünde olanlar bulunmakla birlikte aksi görüşü destekleyen mevkuf ve maktu' rivayetlerin de bulunduğunu, dolayısıyla ilk görüşü tercih etmek için geçerli bir neden bulunmadığını savunmaktadır.⁷⁵

İbn Hazm'a göre, müstehâza kadının farz veya nafîle her namaz için abdest alması gerekir. Sebîleyn dışında bir yerden çıkan kanın, abdesti bozmadığını savunan İbn Hazm, istihâze kanı hususunda Hz. Aîşe'den rivayet edilen Fâtıma bt. Ebî Hubeyş hadisini sahih kabul etmekte ve bu hadisin zahir anlamı doğrultusunda müstehâza kadının farz veya nafîle her namaz için abdest almasının şart olduğunu ifade etmektedir.⁷⁶

İbn Hazm, istihâze kanı sebebiyle abdestin müstehap olduğu görüşünde olan Mâlikîleri hadisin açık hükmüne muhalif davranmakla eleştirirken, Hanefîlerin ise kıyas yapmak suretiyle hata ettiklerini ifade etmektedir. İbn Hazm'a göre, kıyas başlı başına batıl bir yol olmakla birlikte, şayet doğru bir yol olsa bile, Hanefîlerin bu konuda vücudun herhangi bir yerinden çıkan kanı istihâze kanına kıyas etmeleri külliyen batıldır. Zira ikisi de aynı yerden çıktığı halde istihâze kanı ve hayız kanı birbirinden farklı olup birbirine kıyas edilemediğine göre, vücudun başka bir yerinden çıkan kanın istihâze kanına kıyas edilmesi tamamen batıldır. Öte yandan İbn Hazm'a göre, Hanefîlerin abdesti bozan şeyler hususunda illet olarak vücuttan "çıkan şeyi" Şâfîîlerin de "çıkış yerini" esas alıp meseleyi ta'lil etmeleri, birbirine zıt sonuç doğurmasının yanı sıra, delilsiz boş sözden ibarettir.⁷⁷

d) Ca'ferîler

Kanın abdesti bozup bozmadığı hususunda Ca'ferîler, ilgili ayetin⁷⁸ yanı sıra, Şia muhitinde muteber olan hadis kaynaklarında bulunan rivayetleri⁷⁹ esas alarak, vücudun herhangi bir yerinden çıkan kanın abdesti bozmadığını söylemektedirler.⁸⁰

Caferî fakîhi Ebu Ca'fer et-Tûsî'nin belirttiğine göre, abdesti bozan şeyler üç kısımda değerlendirilir. Birinci kısım, yalnızca abdesti gerektirenken, guslü gerektirmez. Bunlar; idrar, dışkı, yel çıkması gibi durumlardır. İkinci kısım, meni, hayız ve nifas kanı gibi, abdesti bozup aynı zamanda guslü gerektiren

75 İbn Hazm, *a.g.e.* I, 354, 355.

76 İbn Hazm, *a.g.e.* I, 342, 343, 352, 353, vd.

77 İbn Hazm, *a.g.e.* I, 345, 353, 355.

78 Mâide, 5/6.

79 Tûsî, *el-İstibsâr*, I, 83, 84, 85.

80 Tûsî, *el-Mebsut*, I, 26,27.

durumlardır. Üçüncü kısım ise, belli bir seviyede olunca abdesti, bunun üzerinde olunca da guslü gerektirir ki bu da istihâze kanından ibarettir. Buna göre müstehâza kadının, kanı dururmak üzere organına koyduğu pamuk ıslanıp, kan pamuğun dış kısmına çıktığında gusül gerekirken, bu seviyeye ulaşmayan istihâze kanı için abdest gerekmektedir. Abdesti bozan şeyler bu üç kısımdan ibaret olup, bunlar haricinde vücudun herhangi bir yerinden çıkan kan, kusmuk, vs. abdesti bozmamaktadır.⁸¹

Ca'ferilere göre, kan abdesti bozucu bir unsur olarak kabul edilmemekle birlikte; kanın abdesti bozduğuna dair imamlardan gelen rivayetler de mevcuttur.⁸² Ancak, Tûsî'nin belirttiğine göre, kanın abdesti bozacağını ifade eden bu rivayetler; ya takiyye yapıldığına, ya da abdestin bu durumda farz değil, müstehap olduğuna, yahut da söz konusu rivayetlerdeki **وَضُوءٌ** lafzı ya da türevlerinin abdeste değil, çıkan kanı yıkamaya delalet edeceği şeklinde yorumlanmalıdır.⁸³

Değerlendirme ve Sonuç

Mezheplerin konuyla ilgili delilleri bir arada değerlendirildiğinde Hanefilerin görüşünün ön plana çıktığı söylenebilir. Zira mesele bir bütün olarak ele alındığında aşağıdaki tespitlerin yapılması kanaatimizce mümkündür:

Öncelikle konuyla ilgili ayet ya da mütevatir (ve Hanefilere göre meşhur) hadis seviyesinde delil bulunmadığı ve mevcut bütün hadislerin âhad hadisler olduğu görülmektedir.

Mezheplerin delil getirdiği hadislerin büyük çoğunluğunun sıhhati –amel edilebilir nitelikte görülmekle birlikte- tartışmalıdır.

Konuyla ilgili dikkat çeken ilk husus, kanın abdesti bozmadığını savunan Şâfiî, Mâlikî, Zâhirî ve Câferî mezheplerinin kanın abdesti bozmadığına dair hiçbir merfu'-kavlî hadise dayanmadıklarıdır. Konuyla ilgili Hz. Peygamber'den naklettikleri iki merfu hadisten, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hacamat yaptırdıktan sonra abdest almaksızın namaz kıldığı şeklindeki hadisin zayıf olduğunu bizzat Nevevî'nin kendisi söylerken;⁸⁴ Zâtü'r-rika' gazvesinde yaralandığı halde namazına devam eden sahabinin durumunu Hz. Peygamber'in öğrendiğine ve onayladığına dair söz konusu hadisin zikredildiği kaynaklarda herhangi bir kayıt geçmemektedir.⁸⁵ Dolayısıyla yalnızca bu iki hadisin kanın abdesti bozmadığına net bir şekilde delalet ettiğini söylemek mümkün gözükmemektedir.

81 Tûsî, *el-Mebsut*, I, 18, 26, 27.

82 Tûsî, *el-İstibsâr*, I, 84, 85.

83 Tûsî, *el-İstibsâr*, I, 85.

84 Nevevî, *a.g.e.* II, 671, 674.

85 Bkz. Ebû Dâvûd, Tahâret, 78, Buhari, Vudu', 33; Beyhakî, I, 407,408.

Hanefî ve Hanbelîler ise, mevkuf ve maktu' rivayetlerin yanı sıra, açıkça kanın abdesti bozduğunu ifade eden altı farklı kavli hadisi delil getirmektedirler. Nitekim Hanefî fakihî Aliyyü'l-Kârî, söz konusu hadislerin tek tek bakıldığında senetlerinin zayıflığının ileri sürülebileceğini, ancak topluca bakıldığında kustumla ilgili hadislerle birlikte, belli bir sayıya ulaştığından abdestin bozulacağına delaleti hususunda manevî mütevatir gibi değerlendirilebileceğini ifade etmektedir.⁸⁶ Öte yandan İbn Kudâme'nin sahabe döneminde icma oluştuğuna dair iddiası da kayda değerdir.⁸⁷

Konuyla ilgili -Câferîler hariç olmak üzere- bütün mezheplerin, görüşlerini desteklemek üzere delil getirdikleri ve sahihliği üzerinde en fazla ittifak ettikleri hadis, Hz. Aişe'den rivayet edilen Fâtma bt. Ebî Hubeş hadisidir. Söz konusu hadis, kütüb-i sittenin tamamında zikredilmekte⁸⁸ ve Câferîler dışındaki fıkıh mezhepleri tarafından da sahihliği vurgulanmaktadır. Hadisin Buhârî ve Müslim'de zikredilmeyip, Nesâî gibi kaynaklarda geçen ilave kısmının sıhhati tartışmalıdır. Bununla birlikte sahihliği üzerinde ittifak edilen kısmında Hz. Peygamber (s.a.s), abdestin vücûbunun illetini ima yoluyla ifade etmektedir⁸⁹ ki, bu da "istihâze kanının herhangi bir damardan çıkan kan olması" vasfıdır.⁹⁰

Şâfiî ve Zâhirîlerin -vücudun diğer yerlerinden çıkan kanın istihâze kanına kıyas edilmesinin hata olduğu şeklindeki- iddiaları bir yana, kanaatimizce bu konuda fikhî kıyas söz konusu değildir. Şöyle ki, bu durumda istihâze kanı hakkındaki abdestin vücûbuna dair hüküm, fikhî kıyas (analoji) yoluyla vücudun diğer yerlerinden çıkan kana aktarılıyor değildir. Zira söz konusu hadiste abdestin vücûbuna dair hükmün illeti Hz. Peygamber tarafından gösterildiğinden illet-i mansusa söz konusudur. Bir hükmün illeti nassta belirlendiği takdirde, aynı illeti taşıyan bütün durumlarda aynı hükmün geçerli olacağı fikhî kıyas yoluyla değil, mantıkî kıyas (tümdengelim) yoluyla olmaktadır. Buna göre istihâze kanı için abdest gerekeceği hükmünün illetinin, "istihâze kanının hayız kanı değil, bir damar kanı olması" vasfı kesin olarak bilindiğine göre, artık mantıkî kıyas yoluyla, abdest hükmünün yalnızca istihâze kanını değil, vücudun diğer yerlerinden çıkan kanı da kapsamına aldığı rahatlıkla ifade edilebilir. Dolayısıyla bu hadiste hükmün illeti nassta belirlenmiş olduğu

86 Aliyyü'l-Kârî, *a.g.e.* I, 64.

87 İbn Kudâme, *a.g.e.* I, 176.

88 Buhari, Hayz, 8; Müslim, Hayz, 62; Tirmizî, Tahâret, 93; Nesâî, Hayz, 6; Ebû Dâvûd, Tahâret, 115; İbn Mâce, Tahâret, 115; Muvatta', Tahâret, 104; Beyhakî, I, 351.

89 İletinin tespit yollarıyla ilgili bilgi için bkz. Turay, Fatih, *Gazzâlî'nin Kıyas Anlayışında Münâsebe Kavramı*, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2012, s. 80-91.

90 Aliyyü'l-Kârî, *a.g.e.*, I, 62.

için, adeta Hz. Peygamber (s.a.s.) âmm bir lafızla vücuttan çıkan her kandan dolayı abdest almak gerektiğini ifade etmiş olmaktadır. Nitekim aynen bu anlama gelen Hz. Peygamber'in bir hadisi Hanefiler tarafından ayrıca delil getirilmektedir.⁹¹

Hanefilerin delil getirdiği hadislerden olan “*Abdest, vücuttan çıkan şey sebebiyledir (gerekir), vücuda giren maddeler sebebiyle değildir.*”⁹² ve “*Her akan kandan dolayı abdest almak gerekir.*”⁹³ hadislerindeki âmm lafızların gereği doğrultusunda, vücuttan çıkan bütün necislerden dolayı abdest almak, ihtiyat ilkesi gereğidir.

Sahabe ve tâbiînin önde gelenlerinden pek çok fakih, kanın abdesti bozduğu görüşündedir. Ayrıca kanın necis bir madde olduğu hususunda bütün mezheplerin ittifakı göz önünde bulundurulduğunda, mezheplerden bir kısmının kanın abdesti bozmadığını savunmakla birlikte vücuttan necis bir maddenin çıktığını kabul etmeleri, kendi içinde çelişkili bir yaklaşımdır. Zira cünûn, iğmâ, uyku gibi durumlar istisna edilirse, -genellikle- vücuttan necis bir maddenin çıkması durumunda hükmî bir temizlik olarak abdest emredilmektedir.

Zikrettiğimiz bütün gerekçelerin yanı sıra; delillerin tearuzu durumunda haramlık ifade eden (mükellefiyet yükleyen) delilin esas alınması ve özellikle teabbüdî nitelikteki bir konuda ihtilaftan kurtulmak amacıyla ihtiyat ilkesinin⁹⁴ dikkate alınması, ayrıca Hanefilerin görüşünü ön plana çıkarmaktadır. Esasen Hanefilerin bu meselede takındıkları tutum -kanaatimizce- bundan ibarettir.

Kaynakça

Aliyyü'l-Kârî, Nuruddîn Ebu'l-Hasen, *Fethu Bâbi'l-Înâye*, Beyrut: Dâru'l-Erkam

Aynî, Ebû Muhammed Mahmud b. Ahmed, *El-Binâye fi Şerhi'l-Hidâye*, (2. Baskı), Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1990

Behlevî, Muhammed Abdullah b. Müslim, *Edilletü'l-Hanefiyye mine'l-Ehâdîsi'n-Nebeviyye ale'l-Mesâîli'l-Fikhiyye*, thk. Muhammed Rahmetullah en-Nedvî, Dımaşk: Dâru'l-Kalem, 2007

91 Dârekutnî a.g.e. , 132.

92 Dârekutnî a.g.e., 127; Beyhakî, I, 352, 353. (الوضوء مما يخرج وليس مما يدخل)

93 Dârekutnî a.g.e. , 132. (الوضوء من كل دم سائل)

94 İslam'da ihtiyat ilkesi hakkında geniş bilgi için bkz. Pala, Ali İhsan, İslam Hukukunda İhtiyat İlkesi, Ankara: Fecr Yayınları, 2009, 18-29, 169-175, vd.

Beyhakî, Ebu Bekr Ahmed b.el-Huseyn, b. Ali, *es-Sünenü'l-Kebîr*, (thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî), Kahire, 2011

Bilmen, Ömer Nasuhi, *Büyük İslam İlmihali*, Ankara: Kılıç Yay. 1996

Dârekutnî, Ali b. Ömer, Sünenü'd-Dârekutnî, Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2011

El-Hîn, Mustafa vd., *Büyük Şafî İlmihali*, (terc. Fehremez Sercan), İstanbul: Gonca Yayınevi, 2005

Erdoğan, Mehmet, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, (2. Baskı), İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005

İbn Ebî Şeybe, Ebu Bekr Abdullah b. Muhammed, *el-Musannef*, thk. Muhammed Avvâme, Beyrut: Dâru Kurtuba, 2006

İbn Hazm, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed b. Said, *el-Muhalla*, thk. Zeydan Ebu'l-Mekârim Hasen, Kahire: Mektebetü'l-Cumhûriyyeti'l-Arabiyye, 1967

İbn Kudâme, Muvaffaku'd-dîn Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Muhammed, *el-Muğnî*, Beyrut: Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, 1972

İbn Kudâme el-Makdisî, Şemsüddin Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ebu Ömer Muhammed b. Ahmed, *eş-Şerhu'l-Kebîr*, (el-Muğnî ile birlikte), Beyrut: Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, 1972

İbn Rüşd, Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed, *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktesid*, Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2010

Kâsânî, Alâü'd-din Ebî Bekr b. Mes'ûd, *Bedâiu's-sanâi' fi tertîbi's-şerâi'*, thk. Muhammed Muhammed Tâmir, Kahire: Dâru'l-hadis, 2005

Mehmet Zihni Efendi, *Büyük İslam İlmihali Nimet-i İslam*, İstanbul: İslam Mecmuası Yayınları, 1986

Mâverdî, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habib, *el-Hâvi'l-Kebîr*, thk. Mahmud Matracî, Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2003

Mergînânî, Burhanü'd-din Ebu'l-Hasen Ali b. Ebî Bekr el-Fergânî, *el-Hidâye*, Beyrut: Dâru'l-Erkam b. Ebî'l-Erkam

Nevevî, Muhyiddîn Ebu Zekeriyya Yahya b. Şeref, *el-Mecmu' şerhu'l-Mühezzeb*, thk. Âdil Ahmed vd. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2002

Pala, Ali İhsan, İslam Hukukunda İhtiyat İlkesi, Ankara: Fecr Yayınları, 2009

Sahnûn b. Said et-Tenûhî, *el-Müdevvenetü'l-Kübrâ*, Beyrut: Dâru Sâdır 1324/1906

San'ânî, Ebu Bekr Abdürrezzak b. Hemmam, *el-Musannef*, thk. Habibu'r-Rahmân el-A'zamî, el-Mektebü'l-İslâmî, 1983

Serahsî, Şemsü'l-eimme Ebu Bekr, *Kitâbü'l-Mebhut*, (2. Baskı), Beyrut: Dâru'l-Marife

Şâfiî, Ebu Abdullah Muhammed b. İdris, *el-Ümm*, thk. Ali Muhammed, Âdil Ahmed, Beyrut: Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî

Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Neylü'l-evtâr*, Mektebetü Mustafa el-Halebi

Şener, Abdülkadir, “*Abdest*”, DİA (Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi), I.

Şeybânî, Ebu Abdullah Muhammed b. el-Hasen, *el-Hucce alâ ehli'l-Medine*, thk. Ebu'l-Vefa el-Afgânî, Beyrut: Alemü'l-kütüb

Şürünbülâlî, Hasen b. Ammar, *Merâki'l-Felâh şerhu Metni Nuri'l-îzâh*, thk. Abdüssleam b. Abdülhâdî Şennâr, Dâru İbn Abdilhâdî.

Turay, Fatih, *Gazzâlî'nin Kıyas Anlayışında Münâsebe Kavramı*, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2012

Tûsî, Ebu Cafer Muhammed b. el-Hasen, *el-Mebhut fi fikhi'l-İmâmiyye*, thk. Muhammed Takî el-Keşfi, Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, 1992

Tûsî, Ebu Cafer Muhammed b. el-Hasen, *el-İstibsâr*, Tahran: Dâru'l-kütübî'l-İslâmiyye, 1390/1970

Yaşaroğlu, Kamil, “*Kan*”, DİA (Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi), XXIV.

Yavuz, Yunus Vehbi, “*Hayız*” DİA, XVII

Zeylaî, Cemalüddin Ebu Muhammed Abdullah b. Yusuf, *Nasbu'r-râye*, (2. Baskı), el-Mektebetü's-Saîdiyye, 1973

Zuhaylî, Vehbe, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletühu*, Dımaşk: Dâru'l-Fikr, 2012